

Presentació

Josep Colomé

A partir del primer número publicat d'*Estudis d'Història Agrària*, ja es va fer palès l'interès de la revista de promocionar el coneixement de les diferents estratègies que seguiren els propietaris catalans, especialment a partir del segle XVIII, a l'hora de posar en conreu llurs terres. En aquest sentit, hem prestat especial atenció als estudis orientats a analitzar les diferents formes a través de les quals la pagesia podia accedir a una part de la renda agrària.

El número que teniu a les mans tanca una etapa en la vida de la revista. És per aquest motiu que dediquem un espai preferent a diversos estudis dedicats a l'anàlisi de les fórmules contractuals que caracteritzen l'explotació de la terra a diferents contrades catalanes (comarques de l'Anoia, l'Alt Penedès, Osona, l'Alt i Baix Empordà, el Gironès, la Selva i les planes occidentals de Lleida). Aquest conjunt d'articles, malgrat els diferents períodes a què fan referència, pretén participar en alguns dels interrogants que avui encara es planteja la historiografia agrària catalana.

Entre altres temes, cal destacar l'interès que mostren alguns autors per a destriar les estratègies dels propietaris a l'hora d'establir una porció de terra. En aquest sentit, resulta interessant l'article de Mònica Bosch, Rosa Congost i Jaume Santaló, quan afirmen que darrere dels contractes d'emfiteusi, a part de cercar un augment de la renda de la terra i la instal·lació de mà d'obra a l'entorn dels masos, alguns propietaris amagaven la intenció d'obtenir «rendes “indiscutibles” d'una propietat possiblement “discutida”». Aquest seria el cas d'alguns dels contractes establerts sobre superfície no cultivada (terres boscoses i erms), que podien arribar a afectar l'ús que la comunitat en podia fer (llenya, cacera, pastures etc.).

En aquest mateix punt, també podríem assenyalar el treball signat per Francesc Valls, quan es pregunta pels motius que varen impulsar els antics senyors feudals i els nous propietaris sorgits de la reforma liberal a optar pel contracte de rabassa morta en les plantacions de vinya a l'Anoia.

En segon lloc, els diferents articles mostren l'interès que tenien els propietaris,

tant a la segona meitat del segle XVIII com al llarg del segle XIX, per controlar directament o indirecta l'explotació de la terra. El fet, característic dels contractes de masoveria (Santi Ponce), de parceria (Enric Vicedo), i de rabassa morta (Francesc Valls i Belén Moreno), també apareix en els contractes, a camí entre l'emfiteusi i la rabassa, signats per la família Comelles en les terres gironines (M. Bosch, R. Congost i J. Santaló). Aquest interès dels propietaris per l'explotació de la terra aniria estretament vinculat a l'expansió dels contractes que satisfieien un cens en parts alíquotes.

De fet, aquesta mena de fórmules contractuals s'havia anat estenent durant tota l'edat moderna per diferents contrades mediterrànies, amb figures com el *metáyage* francès o la *mezzadria* de la Itàlia central. Aquests contractes, malgrat les diferències que puguin presentar, mostren unes característiques bàsiques comunes:¹ en primer lloc, com en tota mena de contracte on es contempli la participació de factors que pertanyen a agents diferents (el propietari participa principalment amb el factor *terra* mentre el pagès ho fa amb el factor *treball*), es tendeix a institucionalitzar la divisió de costos i beneficis, en relació amb les diferents aportacions de capital que realitza cada un dels agents. Alhora, la forta influència exògena a què és sotmès el treball agrícola (condicionants climàtics, per exemple) comporta que a través d'aquests contractes es garanteixi una part alíquota de la producció, revaloritzant el cens que percep el propietari (en relació amb el mercat), i reduint d'aquesta manera el cost d'oportunitat que ha d'assumir el concedent. Finalment, aquests contractes tendeixen a implantar-se en aquelles zones on el cost de gestió de la mà d'obra és elevat i el crèdit agrari no és institucionalitzat. D'aquesta manera, el propietari no tan sols s'estalvia el cost salarial de les terres cedides, sinó que no ha d'assumir el cost de reproducció de la mà d'obra quan contracta aquests actius per treballar en les terres que mena de manera directa.

Per acabar, resulten força suggestives les línies que alguns dels autors dediquen a la crisi feudal i a la implantació d'una nova legislació de caire liberal (Enric Vicedo i Francesc Valls), i també cal destacar l'esforç de Belén Moreno per mostrar els efectes econòmics i socials que podia comportar un procés d'especialització vitícola basat en el contracte de rabassa morta.

1. GALASSI, F.L. «Los contratos agrarios en Italia en las primeras décadas del siglo XX: análisis económico del censo de 1911», *Areas*, núm. 12 (1990), p. 69-77.